



HÖGSKOLAN VÄST

Institutionen för Individ och Samhälle
Socialpedagogiska programmet
SP 06, Campus

Härtill är jag nödd och tvungen

- **En studie om att vara deltagare i ett arbetslivsinriktat rehabiliteringsprojekt**

Out of need, not want

- **A study about being a participant in a work-oriented rehabilitation project.**

Anette Storm & Susanne Holm

Examensarbete i Socialt arbete 15hp

Handledare:

Bibbi Ringsby Jansson, *Filosofie Doktor i Socialt arbete*

Lars A. Svensson, *Filosofie Doktor i Socialt arbete*

Höstterminen 2009

Sammanfattning

Titel:	Härtill är jag nödd och tvungen
Författare:	Anette Storm & Susanne Holm
Nivå/arbetets art:	Kandidat/examensarbete, 15 hp
Ämne:	Socialt arbete
Program:	Socialpedagogiska programmet, 210 hp Högskolan Väst
Termin:	Höstterminen 2009
Handledare:	Bibbi Ringsby Jansson, Lars A. Svensson

Syftet med den här studien är att beskriva, analysera och diskutera innebörd och betydelse av att delta i arbetslivsinriktad rehabilitering, sett ur deltagarnas perspektiv. Vi vill lyfta fram olika faktorer som kan vara avgörande för individen i en rehabiliteringsprocess. Våra frågeställningar är: Vad innebär arbetslivsinriktad rehabilitering och vilken betydelse har det för deltagarna?

Vår empiri består av tre stycken kvalitativa intervjuer med före detta deltagare i det arbetslivsinriktade projektet *Resursforum*. De inspelade och utskrivna intervjuerna har vi analyserat utifrån en narrativ metod. Vi presenterar intervjuerna i form av berättelser, eller, ”case stories” med hjälp av meningskoncentrering.

Studiens resultat och analys som vi presenterar tematiskt visar på att deltagarna upplever att det fokuseras för mycket på gruppen istället för på den enskilde individen. Resultatet visar också på att betydelsen av att delta i ett projekt är väldigt individuellt och beror till stor del på vad den enskilde individen hade för syfte med att delta i projektet. Vi har kunnat urskilja tre faktorer som deltagarna upplever som betydelsefulla, struktur, social samvaro, lärande och utveckling.

Nyckelord: Arbetsrehabilitering, arbetslöshet, arbetslinjen, aktiveringspolitik, fattigdom, skam

Abstract

Title: Out of need, not want
Authors: Anette Storm & Susanne Holm
Level: Bachelor's Thesis, 15 Higher Education Credits
Subject: Social Work
Program: Program in Social pedagogy,
210 Higher Education Credits University West
Term: Autumn term 2009
Supervisor: Bibbi Ringsby Jansson & Lars A. Svensson

The aim of this study is to describe, analyze and discuss the content and significance of being a participant in a work-oriented rehabilitation program, seen from the participants' point of view. We want to focus on certain factors that could be of significant importance for the individual participant's success in such a program. Our research questions are: What is the real meaning of a rehabilitation program aiming to get the participants back to work? What does it mean to the participants? Our empirical material consists of three qualitative interviews with former participants in a program called Resursforum. The recorded and transcribed interviews have been analyzed using a narrative method. The interviews are presented as short stories or as concentrated case stories.

The result, which is presented thematically, shows that the participants experience too much focus on the group at the expense of the individual focus. The results also show that the program's significance for the individual participant varies from individual to individual. It largely depends on the individual participant's own aim for joining the program. Three different factors are of importance for the participants: Structure, social relations, learning and development.

Keywords: work rehabilitation, unemployment, activation politics, poverty, shame.

Innehåll

Inledning	7
Bakgrund	9
Arbetets betydelse sett ur ett samhällsligt perspektiv	9
Öka anställningsbarheten, vem är anställningsbar?	9
Samordningsförbundets roll för att uppnå arbete.....	10
Arbetslinjen i praktiken.....	11
Förförståelse.....	12
Syftet med studien.....	13
Frågeställning.....	13
Metod	14
Narrativ	14
Vägen till informanterna – urval, planering och genomförande av intervjuer	15
Tillvägagångssätt	15
Databearbetning och analys	15
Etiska dilemman vid forskning	16
Reliabilitet och validitet.....	17
Kunskapsläget och centrala teoretiska begrepp	18
Arbetsrehabilitering som ett svar på den nya samhällsideologin.....	18
Aktiveringslandskapet.....	20
Den arbetslöse i rollen som Svarte Petter	22
Arbetslöshet och skam	23
Tre berättelser om att vara Deltagare.....	26
Marias berättelse	26
Annas berättelse	29
Elaines berättelse	31
Resultatanalys	35
Projektets betydelse för deltagaren - vad har varit till hjälp?	35
Deltagarnas strategier.....	37
Projektets baksida- eller mellan makt och hjälp	38
De anklagades bänk	39

Härtill är jag nödd och tvungen	39
Epilog.....	42
Referenslista.....	43
Bilagor.....	46
Intervjuguide	46
Enkätfrågor i samband med urval av informanter	48

Förord

Först av allt vill vi tacka våra informanter Anna, Maria och Elaine som så frikostigt delat med sig av sina liv. Utan er hade denna C-uppsats aldrig blivit till, ett stort TACK!

Arbetet med denna studie har varit en arbetsam men ändå en väldigt rolig och lärorik process. Då vi precis som ”Prästens lilla kråka”, slank än hit och än dit, vill vi givetvis tacka bärningstjänsten, det vill säga våra underbara handledare Bibbi och Lars.

Avslutningsvis vill vi tacka oss själva och varandra för ett gott samarbete!

Oops, nu glömde vi nästan personerna som sett till att vi varit hela, rena och mätta, våra familjer, ett stort tack till er också!

Anette & Susanne

Inledning

*”Arbete är om man har jobb
Och lös är om man inte har någonting”*
(förskolebarn)

Arbetslös
Modlös Rastlös
Orkeslös Initiativlös
Meningslös Sömlös
Värdelös Bostadslös
(Näsman & Von Gerber, 1998)

Denna uppsats handlar om hur det är att vara deltagare i ett samordnat arbetslivsinriktat projekt som vänder sig till människor som befinner sig i arbetslöshet. Vi vill genom studien låta deltagares röster få höras och genom deras berättelser ta del av de kunskaper och erfarenheter som projektdeltagare besitter.

Att få ta del av deltagarnas perspektiv på vad arbetslivsinriktade insatser innebär är viktigt ur ett individperspektiv, såväl som ur ett samhällsperspektiv. För individen kan det innebära ökade möjligheter till jobb och försörjning samt ge ökad livskvalitet. Ur ett samhälleligt perspektiv kan deltagarens upplevelser bidra till effektivare insatser och projekt som på sikt gynnar samhället, både socialpolitiskt och samhällsekonomiskt.

Vi har genom egna tidigare studier sett att 34 % av deltagarna i det arbetslivsinriktade projektet ”Resursforum” efter avslutad insats förvärvsarbetade (ca hälften av anställningarna var subventionerade), det innebär att 66 % inte arbetar.

Bakom varje statistisk siffra finns en individ och det är deras upplevelse av sin tid i Resursforum som är i fokus för vår uppsats.

Resursforum är ett projekt som ingår i Samordningsförbundet Trollhättan, Lilla Edet och Grästorp. Vi har sökt kontakt med 37 stycken tidigare deltagare vilka har som gemensam nämnare att de deltagit i projektet Resursforum utan att nå en egenförsörjning efter avslutad tid i projektet. Vår studie inriktar sig på de deltagare som inte lyckades nå målet egen försörjning, och vi vill belysa faktorer som bidrog till att det av Samordningsförbundet uppsatta målet egenförsörjning inte uppnåddes.

Vi hoppas att vår studie ska kunna utgöra ett komplement till tidigare gjorda studier vid Högskolan Väst som har anknytning till Samordningsförbundet i Trollhättan, Lilla Edet och Grästorp. Genom att anta ett individperspektiv och därmed ge röst åt deltagarna har vi en önskan om att kunna tillföra ytterligare en ”kugge i hjulet”, vilket kan ge en vidare helhetssyn om hur verksamheten fungerar och eventuellt hur den skulle kunna förbättras.

Bakgrund

Arbetets betydelse sett ur ett samhälleligt perspektiv

Den moderna välfärdsstaten genomgår ständigt nya förändringsprocesser, men det är i medborgarnas arbete som grunden för tryggheten ligger. Att så många som möjligt är självförsörjande genom förvärvsarbete, bidrar till att vårt sociala skyddsnät fungerar. Trenden för den aktiva arbetsmarknadspolitik som nu förs bygger på ökat egenansvar för individen, med högre krav som följd. Diskursen om ett arbete handlar inte längre så mycket om rätten till arbete, utan mer om skyldighet till arbete, vilket för individen kan innebära ökade sanktioner om man inte ställer upp på de åtgärder som erbjuds. Syftet med en aktiv social- och arbetsmarknadspolitik är, att genom att öka anställningsbarheten kunna bryta beroendet av välfärdssystemen, samt att öka individens känsla av ansvar över sin egen situation (Salonen, Ulmestig 2004).

Öka anställningsbarheten, vem är anställningsbar?

Svaret på den frågan är i allra högsta grad komplext, eftersom det beror helt på vem man frågar. Sett från myndigheters håll, ur socialförsäkringens perspektiv, så sammankopplas anställningsbarheten till stor del med arbetsförmågan, man menar att sjukdom är en konkret händelse som har ett före, och ett efter, det är således skillnaden däremellan som ligger till grund för vilken arbetsförmåga individen har. En människa kan även ha en funktionsnedsättning som har negativ påverkan på förmågan att utföra olika arbetsuppgifter, arbetsförmågan anses även då vara nedsatt (SOU 2008:66).

I en studie gjord vid Högskolan Väst (Hallberg & Söderberg 2008) visas utifrån ett handläggarperspektiv, att arbetssätt och metodik samt personalens förhållningssätt gentemot projektdeltagaren har stor betydelse för anställningsbarheten. Författarna menar att respekt för individen och att aktivt försöka hitta rätt lösningar bidrar till ökad motivation för att nå anställning.

Om frågan ställs om anställningsbarhet till arbetsgivare är det inte säkert att arbetsförmåga (minskad förmåga att utföra vissa arbetsuppgifter) skulle ha så stor

betydelse, faktorer som motivation, punktlighet, noggrannhet och pålitlighet är saker som skulle kunna väga tyngre. Lindqvist (2008) skriver om de anställningsbara som en normativ kategori, han menar att den anställningsbare anses vara handlingskraftig och ha gott självförtroende, andra egenskaper som är önskvärda är initiativrik, ansvarstagande och att kunna agera självständigt.

Samordningsförbundets roll för att uppnå arbete

I Januari 2004 bildades en permanent lagstiftning om samordnade rehabiliteringsinsatser (2003:1210), Lag om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser. Lagen omfattar fyra parter, försäkringskassa, arbetsförmedling, kommun och region eller landsting. Syftet med lagen var att öka möjligheterna att samverka runt individen i rehabiliteringsinsatserna, samt att förhindra att individer slussas runt mellan olika myndigheter och instanser.

Målgruppen är människor som har behov av samordnade rehabiliteringsinsatser och det krävs således att individen är aktuell hos minst två av ovanstående myndigheter, för att få möjlighet till samordnad rehabilitering. Ett av samordningsförbundets signum är att ta gemensamt ansvar för rehabiliteringen, där man gemensamt planerar för deltagaren, fördelar arbetsuppgifterna och arbetar parallellt.

Uppdraget är att:

- Utredda och bedöma deltagarens behov utifrån den sammanlagda dokumentationen och deltagarens egna synpunkter.
- Om så behövs – ta initiativ till fördjupade utredningar om arbetsförmåga och funktion.
- Ta fram en gemensam handlingsplan för deltagaren.
- Samordna insatserna.
- Följa deltagaren i hela processen fram till handlingsplanens mål.

Genom en samlad kompetens utgår man från frågeställningarna, *vad behöver den här personen, vad kan vi gemensamt göra, vilka är behoven och förutsättningarna?*

Eftersom det inte finns ett gemensamt system för journalhantering mellan de fyra myndigheterna, ber respektive myndighet om deltagarens samtycke till att få utbyta information med varandra, det blir en så kallad sekretesslättnad under en begränsad tid (Vad är det för vits med samordningsförbund?)

Arbetslinjen i praktiken

Det var på 1920-talet som arbetslinjen som begrepp introducerades i den svenska socialpolitiken. Det är till stor del ett politiskt begrepp, som för individen innebär ökat egenansvar och minskat samhälleligt ansvar. Ett arbete och en egen försörjning är alltid att föredra framför olika typer av försäkringssystem, såsom arbetslöshetsförsäkringen och försörjningsstöd (tidigare socialbidrag). Syftet med arbetslinjen är att aktivera och rehabilitera bidragsberoende människor, för att kunna återföra dem till egen försörjning och därmed minska bidragsberoendet.

Rafael Lindqvist (2008), som är professor i socialt arbete och verksam vid Göteborgs Universitet skriver att Sverige genomgått ideologiska förändringar i det som sedan 1920-talet beskrivits som arbetslinjen. Han menar att i och med en förändring i socialtjänstlagen som genomfördes för ca 10 år sedan så möjliggjordes det för socialtjänsten att ställa krav (i form av sanktioner) på dem som sökt försörjningsstöd. Dessa ökade krav, i kombination med att ersättningsperioderna blivit mer begränsade, kan ses som ett skifte från en arbetslinje till en aktiveringslinje.

I takt med att arbetslöshetsförsäkringen skärpts och individens eget ansvar ökar, förflyttas intresset för arbetsmarknadens strukturella aspekter till individens brister i färdigheter, arbetsmoral, flexibilitet och så vidare (Lindqvist, 2008).

I den arbetsmarknadspolitik som förs idag driver man arbetslinjen (läs aktivitetslinjen) hårt, även bland dem som har nedsatt arbetsförmåga, är sjuka eller funktionshindrade. Vi har märkt att diskursen som rör området arbete, arbetslöshet och rehabilitering inte är helt fri från kritik. Carina Nilsson (2009), som under många år arbetat som utredare på LO inom arbetslivs och socialförsäkringsområdet samt medverkat i statliga utredningar inom området, går så pass långt att hon ställer sig frågan om det är en ny variant av ”ättestupa”

som införs? Hon menar att det ensidigt ekonomiska perspektivet som idag styr socialförsäkringen inte är värdigt ett land som säger sig vara en välfärdsstat och ett socialt föregångsland.

Förförståelse

I vår B-uppsats gjorde vi en kvantitativ studie där vi med hjälp av statistiskt material från Samordningsförbundet i Trollhättan undersökte resultatet av de arbetsrehabiliterande insatser som gjordes inom Samverkansförbundets tre projekt under 2008.

Syftet med den studien var att den skulle ligga till grund för vår C-uppsats vilket den också till viss del gör, genom att vi fått en förförståelse för syftet och utformandet av samordnade rehabiliteringsinsatser.

Jag (Anette) gjorde 15 veckor verksamhetsförlagd utbildning i projektet Resursforum. Mina handledare under utbildningen representerade Trollhättans socialtjänst. De båda handledarna hade innan sammanslagningen drivit projektet Ensamstående föräldrar. Innan Resursforum startades så var det tre olika projekt som slogs samman till ett. *Utsikt*, som var ett arbetslivsinriktat projekt och *Värksam* som var inriktat på hälsa och vars projektledare kom från Arbetsförmedling och Försäkringskassa och så var det *Ensamstående föräldrar*, där projektledarna kom från socialtjänsten. 1 januari 2008 slogs dessa tre projekt samman och bildade ett projekt som blev Resursforum. När jag kom till Resursforum hade det gått 7 veckor sedan sammanslagningen. Under min tid på Resursforum fanns det saker som jag ställde mig frågande till. Vissa av projektledarna ville absolut inte berätta vilken myndighet de representerade, då de var oroliga att det skulle påverka förtroendet mellan projektledare och deltagare.

Vid ett flertal tillfällen var jag med på uppföljningsmöten med deltagare och deras handläggare där deltagarens frånvaro från Resursforum ansågs för hög och/eller omotiverad av remitterande handläggare, deltagaren hotades då med sanktioner i form av indraget försörjningsstöd. Det var både positiva och negativa händelser som skedde under min praktiktid och som fick mig att reflektera kring deltagarnas egna upplevelser av att delta i arbetslivsinriktade projekt.

I denna studie kommer jag förhoppningsvis få svar på en del av mina frågor från före detta deltagare, vilket jag kommer att bära med mig i ett framtida yrke. Att fånga upp de individer som riskerar eller redan har "ramlat mellan stolarna" är viktigt i alla avseenden och där har Samordningsförbundet, som jag ser det, en stor och viktig uppgift att fylla.

Syftet med studien

Studiens syfte är att beskriva, analysera och diskutera innebörd och betydelse av att delta i arbetslivsinriktad rehabilitering, sett ur deltagarnas perspektiv. Vi vill lyfta fram olika faktorer som kan vara avgörande för individen i en rehabiliteringsprocess, där flera myndigheter samverkar. Utifrån ett samhällsperspektiv finns det många vinster att göra om man genom samordnade insatser kan hjälpa individen till ett självständigt liv, där han/hon känner sig som huvudrollsinnehavare i sitt liv.

Frågeställning

1. Vad innebär arbetslivsinriktad rehabilitering?
2. Vilken betydelse har det för deltagarna?

Metod

Vår första frågeställning, vilken är en övergripande teoretisk fråga, *Vad innebär arbetslivsinriktad rehabilitering?* besvarar vi genom litteraturstudier och svaret presenteras under rubriken ”kunskapsläget och centrala teoretiska begrepp”.

För att få svar på vår andra frågeställning genomförde vi en kvalitativ studie baserad på deltagares narrativer (berättelser), där vi genom enskilda intervjuer fått ta del av tiden före-under-efter ett deltagande i det arbetslivsinriktade rehabiliteringsprojektet Resursforum.

Narrativ

Begreppet narrativ är komplext men för att beskriva det enkelt skulle man kunna säga att det är en redogörelse för något som har hänt, det behöver inte nödvändigtvis ha hänt i verkligheten, en vanlig definition är att det är en redogörelse av flera händelser som leder till en handling. Centralt är också narrativens relation till diskurs, vissa menar att narrativ är en samling utsagor helt åtskilda från diskurser, andra menar att narrativer kan vara tänkbara former av diskurs (Robertson 2005). En del av kritiken mot termen narrativ är framförallt att begreppet är så ”luddigt” och väldigt övergripande. Denna ”luddighet” går dock att utnyttja då varje forskare eller student har ett brett spektrum av definitioner att välja mellan (a.a.) Därför väljer vi härmed att beskriva det som personliga livsberättelser.

Forskaren kan berätta hela individens livsförlopp eller välja delar ur livsberättelsen såsom vi gjort när vi bett våra informanter berätta om en specifik episod i sitt liv. Vi har använt oss av halvstrukturerad intervju med öppna intervjufrågor som inbjudit informanterna till berättelser. Alla har vi vår egen livsberättelse, som vi skapat utifrån oss själva och de sammanhang vi befinner eller befunnit oss i. ”*Det är bara jag och ingen annan som kan skapa min berättelse och därigenom är det min sanning jag berättar*”(eget). Oavsett vad andra påstår sig veta om min berättelse och mitt liv är det bara jag som avgör hur jag väljer att presentera den (Hydén 2008).

När man läser en studie av narrativ karaktär är det viktigt att ha i åtanke att det är individens egen tolkning av sin berättelse som är centrum vilket kan innebära att den kan innehålla motsägelser och vara komplex (Johansson & Ödberg 2008).

Vägen till informanterna – urval, planering och genomförande av intervjuer

I samarbete med Samordningsförbundet skickades ett brev ut till 37 personer som avslutat sin arbetslivsinriktade rehabilitering. I brevet presenterade representanter för samordningsförbundet, syftet med vår C-uppsats. Vi skrev även ett följebrev där vi berättade mer om studien, vi bifogade en enkät (se bilaga) som skulle vara till stöd för vårt urval av informanter. Av de 37 utskickade breven fick vi tillbaka 11 stycken ifyllda enkäter, det var dock bara två stycken som ville medverka i en intervju. En informant fick vi kontakt med via Internet. Totalt är det tre personer som medverkat i var sin intervju där de berättat om sig själva och vad den arbetslivsinriktade rehabiliteringen har betytt och i efterhand betyder för dem. Informanterna fick själva välja plats för intervjun, det enda krav vi hade, var att det var avskilt så att våra bandupptagningar inte skulle störas av andra ljud än våra egna.

Tillvägagångssätt

Vårt första möte skedde i en informants hem, de andra två intervjuerna gjordes i lokal på Högskolan Väst. Den av oss som inte tidigare hade direkt erfarenhet från projektet Resursforum fick ställa frågorna. Detta för att undvika att samtalet skulle påverkas av tidigare erfarenheter och förförståelse, båda var dock med vid intervjutillfällena.

Vi kommer att presentera vår empiri i form av ”Case stories” (Johansson & Ödberg 2008), där vi samtidigt låter informantens röst höras i form av citat ur intervjuerna

Databearbetning och analys

Analysarbetet påbörjades redan vid intervjutillfället där vi var för sig, gjorde en första analys. De transkriberade intervjuerna skrevs om till ”Case Stories”, dessa följer en narrativ struktur, vilket innebär att de följer en tidlig organisering (Kvale 1997).

Vid analysen av intervjuerna har vi använt oss av meningskoncentrering, där vi koncentrerar långa meningar som intervjupersonen uttalar till kortare formuleringar men där ändå innebörden av det som sägs finns kvar (a.a.).

Då de färdiga berättelserna låg framför oss försökte vi göra en meningstolkning, meningstolkningen som är en form av analys där forskaren tolkar det som sägs på ett djupare plan, metoden har hämtat inspiration från den hermeneutiska filosofin. En hermeneutisk tolkning har som syfte att ge en giltig och gemensam innebörd i det som sägs genom texten, enligt Kvale (1997) har hermeneutiken dubbel relevans vid kvalitativa studier som bygger på intervjuer med informanter eftersom den först belyser dialogen i intervjutexterna och sedan klarlägger processen då intervjutexterna ska tolkas, vilket i sig kan uppfattas som ännu en dialog med texten.

Vår analys presenterar vi tematiskt. Vi har medvetet valt att försöka hitta passande metaforer till rubrikerna för att tydliggöra innebörden av våra informanternas berättelser. Hur individen tänker om ett fenomen eller företeelse är relaterat till hur personen uttrycker sig språkligt, detta visar sig både i tal och i skrift. En analys av metaforanvändning kallas Lingvistisk textanalys (Boréus & Bergström 2005) men vi använder oss här av lingvistikens ”bakvänt”, det vill säga, vi har på ett medvetet sätt använt oss av metaforer i ett tydliggörande syfte.

Etiska dilemman vid forskning

Vid vår första kontakt med våra informanter informerade vi först allmänt om hur intervjun skulle gå till, de hade själva valt en plats där det kändes bra för dem. Vi informerade dem om vad materialet skulle användas till, studiens syfte hade de fått skriftligt i samband med utskicket av urvalsbreven.

Allt material har avidentifierats, namn, ålder och annan information som skulle kunna identifiera våra informanter har ändrats. Informanterna har även blivit informerade om att materialet behandlas konfidentiellt och vi har fått samtycke av dem. De 11 svarsbrev som

vi fick vid utskicket har endast öppnats av författarna till C-uppsatsen, informanterna är således anonyma även för Samordningsförbundet.

Forskningsetiska frågor vi ställt oss, hur mycket är vi, som lyssnare och återberättare involverade som medskapare i informanternas egen berättelse? En viktig aspekt att ta hänsyn till är att de frågor vi ställer kan vara känsliga och väcka både negativa känslor och funderingar hos informanten. Som forskare i en sådan situation är det viktigt att upprätthålla en gräns så att samtalet inte får en terapeutisk karaktär, men vi måste också ta ansvar för det som våra frågor skulle kunna leda till och inte lämna informanten ”i sticket” med sina tankar och funderingar (Johansson & Ödberg 2008).

Vid arbetet med att analysera informanternas berättelser har vi varit noga med vilka ”glasögon” vi satt på näsan, vi har försökt att i så stor utsträckning som möjligt vara sakliga och inte påverkas av vår förförståelse.

Reliabilitet och validitet

Reliabilitet är ett mått som används för att visa i vilken grad ett forskningsresultat går att lita på (Grenness 2004). Vi deltog båda två vid intervjutillfällena och vi uppfattade det som att våra informanter var ärliga i sina svar. Vi har även varit två vid analysarbetet vilket har inneburit att vi har kunnat diskutera svaren och tolkningarna med varandra. Vi anser därför att vårt resultat är trovärdigt.

Vid presentationen av informanternas berättelser har vi försökt att i så stor utsträckning som möjligt använda långa citat som presenteras i den kontext de är hämtat ifrån. Vi har inte använt oss av några ”lösryckta” citat utan att visa i vilket sammanhang det är hämtat, vi tycker därmed att vi har en god validitet i uppsatsen.

Kunskapsläget och centrala teoretiska begrepp

Arbetsrehabilitering som ett svar på den nya samhällsideologin.

Den ursprungliga innebörden av begreppet rehabilitering är aktivering eller verksamhet i någon form, i syfte att individen ska återfå eller få någon form av duglighet, detta innebär för individen att han ställs inför krav på förändring eller återanpassning till samhällets rådande normer vad det gäller anpassning till ett ”normalt” arbetsliv (Bäckström 1997). Det går inte att hitta någon enhetlig kärna i rehabiliteringsbegreppet, då det idag finns flera olika förgreningar inom begreppet. Ursprungligen var rehabilitering en medicinsk inriktning men har sedan 90-talet förskjutits till att handla mer om en arbetslivsinriktning. Det kan idag sägas att det finns tre huvudgrupper inom området, medicinsk, social och arbetsinriktad rehabilitering (a.a.).

Vi har främst fokuserat på den arbetsinriktade rehabiliteringen men vi kan även se att den sociala rehabiliteringen har betydelse för deltagarna inom Resursforums verksamhet. Karlsson (2008) betonar att man inom arbetsinriktad rehabilitering bör skilja på ”rehabilitering till arbete” och ”arbetsinriktad rehabilitering”. Han menar att rehabilitering till arbete är en strukturerad process, där individen aktivt deltar i koordinerade insatser, och där processen styrs efter individens och försäkringsgivarens uppsatta rehabiliteringsmål, i syfte att komma i arbete enligt arbetslinjens princip. Arbetsinriktad rehabilitering är ett begrepp som introducerades i och med rehabiliteringsreformen på 1990-talet. I den arbetsinriktade rehabiliteringen är det återgång till arbete som åsyftas, främst för långtidssjukskrivna och för individer som uppbär sjukbidrag eller förtidspension.

Enligt Bäckström (1997) används rehabilitering som ett verktyg för att driva arbetslinjen, därmed eftersträvas att människor ska bli självförsörjande genom eget avlönat arbete. För de människor som ”lyckas” betyder det naturligtvis oerhört mycket, både genom ökad självkänsla och även sett ur ett ekonomiskt perspektiv.

En rehabiliteringsprocess upplevs inte alltid positivt av individen, det kan likväl vara ett led i människors utslagning, en process där individen etiketteras, sorteras och eventuellt slås ut.

Inom Samordningsförbundet definieras begreppet rehabilitering: *Rehabilitering är ett samlingsbegrepp för alla åtgärder av medicinsk, psykologisk, social och arbetslivsinriktad art som ska hjälpa individer att återvinna sin funktions- och arbetsförmåga och kunna leva ett normalt liv.* (Handbok för finansiell samordning)

På grund av att området rehabilitering är så mångfacetterat med inslag från flera olika verksamhetsområden går det inte att peka på någon specifik teori.

Området arbetsrehabilitering sett ur ett välfärdspolitiskt synsätt visar Lindqvist (2000) på fyra olika perspektiv, det första perspektivet är *upplysningsteorin*, vars innebörd är att enskilda individer med progressiva ideal spelar en viktig roll inom välfärdspolitiken. Det andra perspektivet kallas *social välfärd som en nödvändighet*, sett ur det perspektivet betraktas arbetslöshet, ohälsa och fattigdom utifrån vilka negativa konsekvenser det får för samhället. Att ett socialt problem anses ”nödvändigt” att lösa innebär inte att det bara finns ett rätt sätt att lösa problemet på, därför menar Lindqvist (a.a.) att det finns behov att ett tredje perspektiv, *handlingsperspektivet*, med detta menas att alla sociala reformer ska ses som ett resultat av konfrontation, spänningar och debatt mellan olika grupper och organisationer i samhället. Det sista av de fyra perspektiven är *maktperspektivet*, här betonas att den sociala strukturen inrymmer maktaspekter. Med detta menas att välfärdspolitiken är ett samlat resultat av vad de svagare grupperna lyckats tillkämpa sig och vad de starkare grupperna tillåtit dem att ta.

Lindqvist (2000) pekar även på tre olika sfärer som han menar har betydelse för arbetsrehabilitering av långtidssjukskrivna. Dessa tre sfärer är, *den medicinska sfären* (vården), *myndighets sfären*, de myndigheter som ska förverkliga arbetslinjen (främst Försäkringskassan & Arbetsförmedlingen) och *produktionens sfär* som han menar ska sträva efter (företags-)ekonomisk rationalitet.

Rent konkret ser vi att det blir en väldigt komplex situation när flera institutioner och myndigheter inte bara ska försöka dela regler och normer utan även ideal och förhållningssätt. Individen består av olika dimensioner, en biologisk, en psykologisk och en social dimension som alla möts i en ouplöslig helhet, individen låter sig därför inte delas upp i olika komponenter. Av den orsaken styrs inte samverkan utifrån en teori utan det är flera teorier som möts i en rehabiliterande process (Danemark 2000).

Aktiveringslandskapet

I början av 1990-talet var utbudet av insatser och aktiviteter betydligt större än det utbud som finns att tillgå idag. AMS (Arbetsmarknadsstyrelsen) som var huvudman för aktivitetsgarantin ansvarade för olika arbetsmarknadsprogram och de hade ett varierat programutbud av åtgärder och utbildningar, det fanns även möjlighet att utforma ett innehåll som passade den enskilde individen. Den stora massarbetslösheten på 90-talet bidrog till att kommunerna fick ta ett allt större ansvar för arbetsmarknadspolitiken, både formellt och informellt. Personer som saknade arbetslöshetsförsäkring (A-kassa) blev då hänvisade till socialtjänsten och tvingades söka socialbidrag. Det är till den här gruppen med arbetslösa socialbidragstagare som de kommunala aktiveringsprogrammen vände sig.

I en studie gjord av Salonen & Ulmestig (2004) vid Växjö Universitet, presenteras en analys av hur olika kommuner använder aktiveringsprogram för arbetslösa socialbidragstagare. Studien visar på att det finns stora lokala skillnader i aktiveringsprogrammets utformning, framför allt i små och medelstora kommuner verkar utformningen vara högst flexibel och föränderlig. Denna flexibilitet kan enligt författarna tolkas på två sätt, den positiva tolkningen är att genom att ha en föränderlig karaktär på insatserna så kan de formas efter deltagarens individuella behov och önskemål. En negativ tolkning är att åtgärden ses som ett resultat, det vill säga den arbetslöse placeras i ett projekt eller program oavsett innehåll, det viktiga är att ”få ut” personen i en åtgärd, inte att åtgärden ökar individens möjligheter till arbete och egen försörjning.

Salonen & Ulmestig (2004) uttrycker att mycket som framkommit i deras studie pekar på att den senare tolkningen verkar vara vanlig i flera av landets kommuner. De menar att otydliga målbeskrivningar, ”luddigt” innehåll och bristfällig eller helt avsaknad av dokumentation och uppföljning stärker denna bedömning. Naturligtvis finns det positiva undantag bland de flera hundra aktiveringsprogrammen som finns runt om i kommunerna. Men sammantaget framträder en klyfta mellan den positiva retoriken runt projekten där namnval, som till exempel ”Lyftet” syftar på att föra människan framåt och verksamhetens innehåll som inte sällan har en uppehållande eller förvarande karaktär.

När vi tittar på målgrupperna för de kommunala aktiveringsprogrammen, kan vi se att drygt hälften av dem riktar sig mot en specifik målgrupp, invandrare, ungdomar, missbrukare eller människor med psykisk funktionsnedsättning, resterande program saknar en specifik profilering men där långtidsarbetslöshet spelar en central roll. Sedan lagen om samordnade rehabiliteringsinsatser trädde ikraft har en stor del av ansvaret för de här målgrupperna flyttats över till samordningsförbunden. Arbetslinjen är tydlig för målgruppen men individerna har ofta en svårbedömd värkproblematik, låg utbildning, psykisk funktionsnedsättning eller andra svårigheter för att få tillträde till arbetsmarknaden.

Samordningsförbundet som är föremål för vår studie bildades 2004, de driver i dagsläget tre olika projekt med lokalt definierade målgrupper. De har sedan starten drivit olika typer av projekt som riktar sig till olika målgrupper. Projektens utformning har förändrats sedan starten men de har alla haft en tydlig profilering. Resursforum är det projekt som har bredast målgrupp och minst profilering vilket innebär att de arbetar med en stor grupp människor med en bred varierande problematik.

Vi har fått ta del av tidigare gjorda studier på Samordningsförbundet. Den studie där vi kan få ta del av deltagarens tankar är den först gjorda studien, *Framtiden har blivit närvarande, en utvärdering av tre projekt inom Trollhättans samordningsförbund, en pilotstudie*. Studien gjordes av Bo Helsing, Peter Spjuth och Lars A Svensson, lärare och forskare vid Högskolan Väst. Denna studie gjordes innan de tre projekten slogs samman,

till projektet *Resursforum*. Det har även skrivits en rapport, *Från upptäckt till beslut* där urval och urvalsprocessen har studerats och som offentliggjordes under november 2009, av forskare och lärare vid Högskolan Väst samt en C-uppsats höstterminen 2008, skriven av studenter vid Socialpedagogiska programmet.

Den arbetslöse i rollen som Svarte Petter

”Ingen vill sitta med Svarte Petter på hand och man gör allt vad som står i ens makt för att skicka vidare det oönskade kortet” (Brunsson, Lindqvist och Petersson, 2009 sid.42)

En rapport, (Brunsson, Lindqvist och Petterson, 2009) skriven av socialarbetare som arbetar på Biskopsgårdens socialtjänst i Utredningsgruppen. Rapporten bygger på intervjuer med 15 personer som berättar om sina möten med försäkringskassan, vården, arbetsförmedlingen och socialtjänsten, de ger sin syn på de myndigheter och myndighetsrepresentanter som de mött. Intervjupersonerna är så kallat nollklassade, vilket innebär att de saknar sjukpenninggrundande inkomst (SGI), personerna är sjuka och beroende av socialbidrag. Syftet med rapporten var att synliggöra situationen för de människor som är sjuka och bidragsberoende, och som författarna skriver, ge röst åt de människor som på grund av att de är sjuka lever på socialbidrag.

Intervjupersonerna vittnar om hur de blivit kränkta, inte förstått det byråkratiska språket som oftast används i brevkontakter, att de inte förstått det svenska språket fullt ut vid möten. Någon uttalade sig om att olika myndigheter använde olika språk fast de menade samma sak. Likaså upplevde de sig inte delaktiga i beslut som rörde dem själva.

Men det fanns även informanter som sa sig vara nöjda med sina handläggare, de menade att det som var avgörande var att handläggaren förstod deras situation och försökte vara behjälplig.

I slutordet skriver Peter Dellgran, Professor i socialt arbete att, *”Läsningen av rapporten är inget mindre än en käftsmäll för alla oss som har minsta intresse av att veta hur det svenska socialpolitiska systemet sammantaget verkar för de allra fattigaste”*(sid.45).

I rapporten framkommer vid intervjuerna att många av informanterna anser att det största hindret för att komma ut i arbete utgörs av myndigheterna då de blir nekade hjälp som

exempelvis ekonomiskt bistånd för gymkort trots att läkare har förordat fysisk träning. Författarna själva skriver att myndigheternas handlande spelar en stor roll för informanterna och att intervjupersonerna upplever att myndigheten arbetar mot dem istället för att arbeta med dem. De känner sig inte tagna på allvar.

Författarna för fram de svårigheter och problem som intervjupersonerna mött i välfärdssystemet och där författarna menar att myndigheternas olika specialitetsområden gör att vissa människor inte passar in i myndigheternas olika målgrupper och att detta medför att individen inte får den hjälp de behöver. Som författarna poängterar så krävs det oftast att insatserna samordnas mellan de olika myndigheterna för att personen ska få den bästa hjälpen. Som metafor använder författarna kortspelet Svarte Petter ”*Ingen vill sitta med Svarte Petter på hand och man gör allt vad som står i ens makt för att skicka vidare det oönskade kortet*”(sid 42).

Arbetslöshet och skam

Hur individen ser på sig själv som arbetslös hänger till stor del ihop med samhällets syn på arbetslöshet. Det finns en samhällelig syn på att en hedervärd människa arbetar och ”gör rätt för sig”, den betydelse vi tillskriver arbetet visar att vi har en stark ambition att följa vår kulturs normer och ideal. Eftersom synen på arbete tydligt förknippas med positiva normer så gäller följaktligen det motsatta för arbetslöshet, arbetslöshet kan ses som både mindre hedervärd och till och med skamligt (Rantakeisu, Starrin & Hagquist, 1996).

Nedvärderande attityder i omgivningen får således betydelse för hur den arbetslöse betraktar sig själv, även om anklagelser som att arbetslösa är lata och ovilliga att jobba saknar grund har det ändå en stigmatiserande och skamgörande effekt (a.a).

Av naturliga orsaker hänger även arbetslöshet ihop med fattigdom, enligt Starrin (2008) har fattigdom både en absolut och en relativ sida. Absolut fattigdom innebär att personen saknar tak över huvudet och mat för dagen, men fattigdom kan även ha en relativ sida som då har med våra normer och vår syn på vad skälig levnadsnivå innebär.

Att som arbetslös inte ha råd med det som ”andra” har eller behöva tvingas köpa kläder på ”Second hand” kan innebära att individen känner sig misslyckad eller mindervärdig.

Begreppet relativ fattigdom förutsätter med andra ord att vi som individer jämför oss med andra.

Med nuvarande regelverk för arbetslöshetsförsäkringen tvingas många arbetslösa även söka ekonomiskt bistånd hos socialförvaltningen, enligt Starrin (2008) har socialbidragstagande använts som en indikator för relativ fattigdom under en längre tid, i och med detta tillförs ytterligare en aspekt till diskussionen om skam och stigmatisering, nämligen, den samhälleliga synen på bidragsberoende. Starrin (a.a) menar att rent allmänt visar forskning som belyser människors inställning till socialbidragstagare att flertalet har en negativ inställning, det kan till exempel röra sig om fördomar som att bidragstagare är parasiter och snyltare.

De föreställningar som finns om att pengar och rikedom skulle vara det bästa måttet att bedöma människors anseende och status förstärker de arbetslösa och fattigas skamkänslor. Som arbetslös och bidragsberoende kan olika strategier utvecklas för att hantera skammen och omvärldens negativa attityder, vanligt förekommande är till exempel att försöka dölja det faktum att man är bidragsberoende för sina nära och kära. Fattigskammen kan inte bara leda till sociala konflikter och problem, det kan även leda till psykiska problem till följd av att individen inte upplever att han får det erkännande och den respekt som krävs för att kunna leva ett värdigt liv.

Starrin (2008) hänvisar till Scheff, som menar att skam är den mest dominerande känslan vi har eftersom den fyller flera funktioner. För det första fyller den en moralisk funktion som talar om för oss om vi gör något som inte stämmer överrens med rådande normer eller värderingar, för det andra kan skammen beskrivas som en relationskänsla som kan fungera som en indikator i situationer då de sociala banden hotas. Stolthet kan här ses som skammens motpol som signalerar att de sociala banden är trygga och starka. För det tredje så spelar skammen en stor roll då det gäller att reglera andra uttryck och emotioner såsom kärlek, ilska eller rädsla, om personen t. ex skäms för att visa sin rädsla döljer individen sin rädsla eller likaså skäms för att visa sin ilska så håller personen ilskan inne.

Enligt Starrin (2008) föreslår Scheff att skam bör ses som ett samlingsbegrepp för en större grupp känslor som har med en negativ självbild att göra, skam kan rymma allt från lätt förlägenhet till starkare känsla av förnedring och vanära.

Tre berättelser om att vara Deltagare

Vi kommer här att presentera tre kvinnors berättelser. De har alla varit deltagare i det arbetslivsinriktade projektet *Resursforum*, vi vill här ge röst åt dem genom att delge deras berättelse om sina upplevelser och erfarenheter av att vara projektdeltagare. Det är viktigt att poängtera att det är kvinnornas individuella upplevelser som synliggörs i berättelserna.

Marias berättelse

Det här är berättelsen om Maria, hon är 51 år och frånskild. Hon har gymnasieutbildning och enstaka kurser från Komvux och högskola. Maria är en sjungande och musikalisk kvinna, hon anser att sången är en viktig del i hennes liv. Maria har bott i Trollhättan de sista tio åren. Sen hon flyttade hit har hon haft timanställning, som hon hoppas på kommer att utökas. Eftersom sången ligger henne varmast om hjärtat, är det inom den branschen hon hoppas på en framtid, men hon upplever att det kan vara speciellt svårt inom ett område som det konstnärliga.

Att bli deltagare

Det var genom arbetsförmedlingen som Maria kom i kontakt med projektet. Vid den tiden hade Resursforum ännu inte kommit igång utan projektet hette då "*Utsikt*" och bedrevs av arbetsförmedlingen och försäkringskassan. Under Marias tid i projektet slogs "*Utsikt*" samman med två andra projekt, "*Värksam*" och "*Ensamstående föräldrar*", och blev därmed *Resursforum*.

Marias tankar om att bli deltagare:

du måste ju va inskriven i sådana här program och aktiviteter när du har aktivitetsstöd, även om du jobbar mot att söka jobb så blir det ju väldigt splittrande utav att jag inte riktigt kanske får den hjälpen jag vill ha som individ, det e la ett problem kan jag tycka.

Tiden i projektet

Maria tycker att den första tiden i projektet upplevdes ganska positiv, hon tycker om att ha struktur och schemalagda dagar. Vid sammanslagningen upplevde Maria att strukturen försvann.

jag vet inte riktigt vad som hände för nåt, jag upplevde att det bara var ett enda stort, väntrum.

Maria tyckte att det saknades ett "individpassat tänk", hon ansåg att det var för stort fokus på gruppen. De enskilda träffarna med projektledarna var positivt eftersom hon fick lite tips om olika saker. Efter sammanslagningen var det många deltagare som gick ut på praktik och Maria var besviken över att hon själv inte fick någon praktikplats, hon menar att hon ändå försökte vara tydlig med vad hon ville, hon suckar när hon säger:

jag försöker fråga om det här med individriktade delar, det är svårt för dom att lägga upp ett sådant program tydligen, jag vet inte riktigt, för jag kan ju berätta om mig själv femtielva gånger ungefär, sen upplever jag ändå att, jaha så var det med det, sen är det bortglömt efter nån dag i alla fall.

Som deltagare i Resursforums verksamhet kan de välja att delta i olika kurser, Maria deltog i bland annat en kurs som innefattade mental styrketräning. Hon kommer ihåg och uppskattade samtalen de hade.

Förhoppningar och tvivel

Den största förhoppningen var att hon skulle kunna få en anställning genom en praktikplats. Hon ser i grund och botten inte detta som realistiskt, utan säger uppgivet:

men det är ju där det brister oftast i dessa grupper, det är svårt, jag kan känna, ska jag helt klart skita i alla dessa grupper och gå min egen väg, men?"

Maria gör en lång paus och suckar,

det här med att jag måste...måste å måste, jag är ju beroende av aktivitetsstöd, det är klart att under tiden så måste jag söka jobben, det tar ju tid och kraft.

Bemötande och kontakten med projektets deltagare och ledare.

Maria tyckte att kontakten med personalen var bra och att hon fått ett positivt bemötande men vårt samtal återgår ganska snabbt till en diskussion som handlar om individriktat eller grupporienterat arbetssätt. Maria upplever det som att det är lätt att som individ bli passiviserad när hon är tillsammans i en grupp av den här karaktären. Hon tycker att ansvaret självklart ligger hos henne när det gäller att följa upp jobbtips med mera men att hon i gruppsammanhang kan behöva en "spark i andan". Maria är ambivalent i det att hon säger, att hon inte tycker om gruppaktiviteter men å andra sidan tycker detta är bra, då

hon gärna vill ha kontakt med människor. Hon efterfrågar dock ett mer omfattande individuellt stöd från projektledarna.

En betydelsefull händelse

En incident som fick betydelse var då gruppen tillsammans skulle bygga ihop en byggkonstruktion. Maria uppfattade inte riktigt syftet men säger att det var en ”gruppgrej”, hon ville inte riktigt delta i byggandet utan föredrog att stå vid sidan om som intresserad iakttagare.

vi skulle ha nån gruppgrej tillsammans, ja blev lite sur över att, alltså dom tyckte tydligen att jag skulle vart med.

Maria har starka minnen från händelsen eftersom hon upplevde att hon fick skulden för att svikit gruppen och ”förstört” gruppaktiviteten.

jag blev besviken över att dom upplevde att jag liksom svek guppen om man säger så, för att jag inte var med på detta.

Betydelsen för framtiden

Maria tror inte att tiden i Resursforum har påverkat hennes möjligheter till jobb. Hon tycker att det var bra att få träffas i grupp och ha schemalagda aktiviteter vilket har gett hennes vardag en struktur. Att få träffa andra är betydelsefullt men Maria är ändå noga med att hon vill välja sina kontakter själv. Hon tycker inte riktigt att man tagit vara på hennes tidigare erfarenheter och kunskaper utan gruppen fick för stort fokus.

Helst av allt skulle hon vilja utveckla sitt musikintresse för att kunna arbeta med sången i egen regi, kanske utveckla ett entreprenörskap. Trots lång arbetslöshet har Maria ändå ett hopp och en tro på framtiden, hon visar stor humor och hon bjuder på sig själv och sitt liv, hon avslutar vår intervju med att säga,

Så ja ska rikta in mig på det som jag vet att jag är bra på och som ligger nära mig liksom, och som ger mig glädje utan att kännas svårt, de ska va nåt som naturligt flyter på å liksom känns naturligt för en... då jobbar man bäst tror jag.

Annas berättelse

Vi träffas en kall eftermiddag hemma i Annas trerummare, här bor hon med sambo och barn. Anna är en 35-årig kvinna som stått utanför arbetsmarknaden under en längre tid på grund av sjukdom. Hon berättar för oss att hon aldrig gick klart gymnasiet men att hon däremot har läst upp de ämnen som saknades, vid senare tillfällen i livet. Hon har haft diverse anställningar inom omsorg och serviceyrken. Anna har inte så god kontakt med sina föräldrar, men hon tycker att hon har ett bra socialt nätverk bestående av sambo, barn och goda vänner, hon säger att vännerna väljer man ju trots allt själv.

Att bli deltagare

Innan Anna kom till Resursforum var hon på en dagsjukvårdsavdelning för sina smärtor, det var där hon fick informationen om Resursforum. Anna tyckte att det var dags att gå vidare och hon hade fått en informationsbroschyr om projektet. Hon visste inget om projektet innan men efter att hon läst broschyren flera gånger kände hon att det här troligen skulle passa henne. Anna fick uppfattningen att projektet kunde ge henne stöd i föräldrarollen vilket hon upplevde som tilltalande.

För Annas del fanns det inga alternativa projekt, eftersom hon själv kände att det var dags att gå vidare så fick hon hjälp från dagsjukvården. De skrev en remiss och inom en månad fick hon börja på Resursforum.

- åh sen kände jag efter ett tag, nä jag vill nog göra något mer och då remitterade de mig till Resursforum. Jaa det kändes väldigt bra att komma ut och göra någonting betydelsefullt och att få jobba lite mer med sig själv också.

Tiden i projektet

Anna ler lite försynt när hon beskriver sitt första möte på Resursforum, hon beskriver det som nervöst och spännande, hon berättar,

- väldigt trevligt och de bjöd på fika och så, väldigt tillmötesgående personal, man fick förtroende för dem med en gång, det kändes verkligen kanonbra. Så jag fick känslan där på en gång att det här vill jag göra, det kändes väldigt rätt.

Annas förhoppningar med att börja i projektet var att hon skulle må bättre, lära sig arbeta med sig själv, och att lära sig tänka på ett annat sätt, få lite nya infallsvinklar. Det fanns en kurs som innefattade ”mental styrketräning” som hon beskriver som väldigt positivt. När Anna började på Resursforum fick hon starta i en kurs med arbetslivsinriktning, det var jobbcoachning och man fick lära sig att söka jobb och skriva CV. Kursen innehöll även en samarbetsövning som gick ut på att man tillsammans i grupp skulle sätta ihop en byggställning.

Anna hade vissa betänkligheter i efterhand när hon funderade över i vilken ordning de olika kurserna kom för hennes del, hon resonerar om ”kroppkännedomskursen”, att den kanske borde ha kommit före den mer arbetslivsinriktade kursen,

-Där kan jag kanske tycka att den kursen borde vart först, att dom skulle vänt på det. Men det kändes som att man blev inkörd litegrann på att, tjoff, nu är det dags att söka jobb, då fick jag lite panik att, hallå, stopp, jag har vart hemma i jättemånga, ja i två år var det väl då, fast det var ganska intressant att gå kursen ändå, det var det ju.

Annas upplevde att det fokuserades för mycket på ett arbete, för tidigt i projektet. Hon uttrycker att hon fick en känsla av panik, men säger samtidigt att hon nog hade fått välja om hon sa ifrån. Hon säger:

- nånstans så kände jag att det är väl det här som jag ska göra nu, så jag gör väl det.

Förhoppningar och tvivel

Annas förhoppningar med att börja i projektet var att hon skulle få arbeta lite mer med sig själv och sitt mående. Att projektet hade föräldrafokus och gav möjlighet till stöd i föräldrarollen upplevde hon även som väldigt positivt. Några direkta tvivel hade hon aldrig förutom då hon upplevde att det gick lite för fort fram i början.

Bemötande och kontakten med projektets deltagare och ledare

Anna beskriver över lag att alla var väldigt bra, hon upplevde att hon fick förtroende för personalen och hon tyckte om att få komma ut och träffas i grupp. Vad som däremot var mindre bra, var att de kunde vara svåra att få tag på. Hon säger att de hände att de varken svarade på telefon eller mail.

En betydelsefull händelse

Anna berättar om en övning som ingick i kursen ”mental styrketräning”, där de skulle rita upp en livslinje och skriva ner betydelsefulla år. Hon har haft en ganska turbulent uppväxt och upplevde övningen som ganska tuff, men ändå nyttig. Ledaren såg att det var jobbigt för henne och erbjöd henne att stanna kvar efteråt. Hon hänvisade även till en kurator som fanns kopplad till projektet om Anna kände att hon ville ha extra stöd. Anna beskriver det som att ledaren såg henne, såg att här är en person som kan behöva lite extra. Tyvärr träffade Anna bara kuratorn en gång efter som denne skulle sluta.

Betydelsen för framtiden

Anna tror inte att tiden i projektet har ökat hennes möjligheter till jobb i framtiden, men hon ser positivt på att hon har fått möjlighet att arbeta med sig själv. Hon är lite tvetydig i vad hon tror att projektet har för betydelse för framtiden, hon säger:

Det tror jag nog är både positivt och negativt, fast själva sjukskrivningen i sig är ju säkerligen inte så positivt om man har vart sjukskriven i tre år när man ska ut och söka jobb, och har man sen varit inskriven på ett ställe som Resursforum och att man får komma ut och arbetsträna då är det säkert positivt för att dom ser att jag vill, men sen tror jag väl nånstans att det ser inte så bra ut heller tyvärr, men det är så det är, men dom har ju hjälpt mig på nåt sätt, att komma utanför hemmets väggar å faktiskt gå iväg och göra nånting å så.

Elaines berättelse

Vi möter upp Elaine en regnig och kall eftermiddag utanför skolan. Elaine är en gladlynt kvinna där skrattet ligger nära till hands. Under intervjuens gång så skrattar hon och gestikulerar för att understryka sina ord. Elaine är 54 år som är född och uppvuxen i Trollhättan. Efter avslutat gymnasium sökte sig Elaine till Örebro där hon läste på ett handelsinstitut till sekreterare. Hon arbetade där under några år. Elaine återvände till Trollhättan då hon träffade sin man och bildade familj. När hon återvänt till sin hemstad började Elaine arbeta som sekreterare på en personalavdelning. Hon blev arbetslös efter en omorganisation på arbetsplatsen där hon arbetade.

Att bli deltagare

Elaine visste ingenting om Resursforum innan hon började, det var hennes arbetsförmedlare som föreslog att hon skulle börja på Resursforum. Hennes arbetsförmedlare sa att, Resursforum nog skulle vara bra för henne. Innan Elaine började så var hon på studiebesök på Resursforum och träffade ett par av projektledarna som berättade om verksamheten. Elaine sa att hon inte hade någon möjlighet att själv välja om hon skulle börja eller inte,

”de var ju han som bestämde, vi gick dit på studiebesök, jag tror de var i februari och så började jag elfte mars då, så de gick några veckor bara emellan, sen fick jag en kallelse att man skulle dra i gång en ny grupp och då var jag välkommen dit det var spännande.”

Tiden i projektet

När Elaine kom till Resursforum deltog hon i kursen arbetslivsorientering. Det fanns fler kurser som hon kunde välja att vara med på. Elaine tyckte det var både intressant och lärorikt, hon deltog i alla de kurser hon kunde vara med på. Det var bland annat personlig utveckling, gruppdynamik, laganda, hälsa, gympa, yoga och mentalstyrketräning. Det fanns en gruppaktivitet som alla skulle vara med på och det var en samarbetsövning,

så vi byggde torn med små klossar, då skulle gruppen, vi hade en liten modell och den skulle vi bygga i större skala utav de delar delarna som låg på bordet, vi var ju en grupp och då blir de ju en viss fördelning, nån säger du hämtar de å du gör de, det var liksom ett team och det var rena rama samarbetet alltså, men de va också väldigt nyttigt.

Det fanns obligatoriska delar, som att träffa jobbcoachen, uppföljningsmöten med sin arbetsförmedlare och så att gör en del tester bland annat ett som kallades för Vägvisaren. Vägvisaren är en form av intressetest, som skulle vara ett stöd inför kommande jobb och eventuell utbildning. Utslaget från testet var något helt annat än det hon var utbildad för och jobbat med. Efter en lång diskussion med projektledarna, fick de ge med sig,

då sa ja- men snälle nån jag är femtifyra år jag har i hela mitt liv jobbat administrativ jag vet vad jag kan, jag är absolut ingen praktiker tummen mitt i näven alltså, så det här är mitt jobb”.

Förhoppningar och tvivel

Elaine hade ett tydligt syfte med sitt deltagande och det var att hon skulle få jobb.

De tvivel och farhågor Elaine hade var om detta verkligen kunde leda till arbete,

de klart till syvende o sist ställer man sig ju frågan – kan de här ge ett jobb? den frågan fanns alltid, så blir de jobb så blir de jobb men inte så att ja gick å tänkte på det dagligen på det viset, men önskan fanns ju där naturligtvis men inte så där så att man deppa ihop varje morgon för att du inte hade fått ett jobb va.”

Bemötande och kontakt med projektets deltagare och ledare

Hennes upplevelser av Resursforum beskrevs med väldigt positiva ordval och poängterade mycket gruppen och dess medlemmar hur deras relationer var likaså de aktiviteter som fanns att tillgå, framför allt var det onsdagseftermiddagarnas aktiviteter som hon uppskattade då det kom föreläsare till Resursforum, de gjorde studiebesök eller gick ut på promenader. Coachen var den som kom henne närmast då han var den som hjälpte henne med att söka jobb.

En betydelsefull händelse

I Elaines fall inträffade en händelse som kom att påverka henne och hennes resterande tid i projektet. Det var ett uppföljningsmöte som ägde rum på Resursforum där hennes arbetsförmedlaren och tre av Resursforums ledare var närvarande. När Elaine kom in i rummet satt de på den ena sidan av bordet och Elaine satte sig på andra sidan.

då kände jag liksom att – Här sitter ja på de anklagades bänk,

Elaine hade papperskopior med sig för att visa vilka jobb hon sökt, då hennes arbetsförmedlare utan att titta på pappren, sa att det var för lite sökta jobb. Det var papperskopior från de sjutton jobb hon hade sökt. Elaine blev bestört och besviken på de sätt de hade bemött henne, hon blev ledsen och började gråta. Hon tyckte att projektledarna kunde stått upp för henne där i rummet för de visste ju vad hon hade gjort. Hennes uppfattning var att projektledarna var rädda för att säga emot arbetsförmedlaren.

jag brukar gå ut med jätteenergi, men de tog död på den för jag tyckte den fegheten åh flatheten dom visade där det blev jag besviken på.., att sitta i en sån position och så göra på det viset, människor som ska va proffsiga gör på det viset, men jag var väl lite mer på min vakt ett tag där det var jag ju, det där att vända ut o in på sig och berätta det gjorde jag inte ... då knäppte jag igen”.

Betydelsen för framtiden

Elaine tror inte att Resursforum har påverkat hennes möjligheter att få ett arbete,

Jag tror inte det var så många som fick riktiga jobb där va, utan mer praktik men det är ju inte ett riktigt jobb.. ett riktigt jobb med en riktig lön det tror jag inte var mer än några få som fick”.

Hon tyckte att det var en trevlig och givande tid då hon fick många nya kamrater som hon träffar än idag, dock bara sporadiskt. Från föreläsningar på Resursforum har hon sparat alla broschyrer, informationsblad och sina anteckningar. Elaine pratar en del om riskerna att fastna i ”projekthjulet”, hon säger att det inte leder till fasta jobb och med dagens politik så får arbetsgivarna gratis utbildad arbetskraft när man kommer till tredje fasen.

Resultatanalys

Deltagarnas upplevelser och erfarenheter av projekttiden är väldigt individuell beroende på hur den aktuella livssituationen ser ut. Vi avser här att lyfta fram och diskutera projektets betydelse för deltagarna, vad som varit till hjälp, men också det som deltagarna upplever som projektets baksida, det vill säga de negativa erfarenheterna. I sammanhanget är det väsentligt att påtala att de tre informanterna i studien har det gemensamt att de inte, med hjälp av projektet, lyckades nå målet om arbete och egenförsörjning. Det innebär dock inte att deras erfarenheter är mindre betydelsefulla, kanske är det snarare så att de har viktiga erfarenheter att delge som kan ge en bild av projektets övriga kvaliteter, såväl som dess begränsningar.

Projektets betydelse för deltagaren - vad har varit till hjälp?

Sammantaget kan sägas att informanterna beskriver sin tid i projektet i positiva ordalag. Vi har kunnat urskilja tre faktorer som deltagarna upplever som betydelsefulla. Dessa är:

- Struktur i tid, rum och innehåll
- Social samvaro och gemenskap
- Lärande och utveckling

Struktur i tid, rum och innehåll

Genom deltagande i projektet har informanterna fått en möjlighet att få tidsmässig och rumslig struktur för vardagslivet. En av arbetslöshetens påtagliga effekter är att de vardagliga rutinerna bryts upp och tiden flyter samman, var dag blir den andra lik (Starrin 1996). Att delta i en verksamhet som Resursforum innebär att deltagaren måste komma upp på morgonen, göra sig i ordning, lämna hemmet och har en tid att passa. Dagen får en avgränsad början och ett slut. Det finns en plats dit verksamheten är förlagd och där aktiviteterna äger rum. Kurser, föreläsningar, inbokade samtal och andra aktiviteter ger en innehållslig struktur. Tid, rum och innehåll skapar rutin och mening i vardagen, vilket kommer till uttryck i informanternas berättelser.

Både Anna och Maria talar om att ha struktur på sin dag. Anna talar i rumsliga termer av struktur som att gå till Resursforum att komma ”utanför hemmets väggar”. Maria

återkommer till tids och innehållsstruktur. Att veta hur hennes dag kommer att se ut, när på morgonen hon börjar och vad dagen kommer att innehålla i form av olika aktiviteter.

”Med några goda vänner och en pinne eller två” - Social samvaro och gemenskap

(Ur: With a few good friends, Nasses Stora film)

Social samvaro, kan för deltagaren innebära att få komma ut och träffa andra människor. Det kan också innebära att individen får träna sig på att fungera i grupp och samarbeta, genom till exempel de gruppövningar som samtliga av våra informanter nämner.

Gemensamt för de tre berättelserna är att alla talar om gruppens betydelse som en form av social samvaro. Att få komma ut från hemmets egna väggar och möta andra människor i samma situation kan ha stor betydelse för den enskilde. Elaine lyfte fram betydelsen av att befinna sig i ett gruppsammanhang, även Maria påtalar att gruppen har stor betydelse men där hon ändå vill kunna välja sina relationer och inte bli påtvingad att delta i alla gruppaktiviteter.

Även om alla deltagare går in i projektet med olika förutsättningar och olika mål blir gruppträffarna ändå en plats för meningsskapande. Att ingå i ett sammanhang där personen blir sedd som individ har stor betydelse för den egna självkänslan. Ur ett socialpedagogiskt perspektiv ligger här den stora utmaningen för bland annat samordningsförbund och myndigheter, att ta vara på och stärka individer och gruppers handlingsmöjligheter i det sammanhang de ingår, och därigenom ge möjlighet till förändring av situationen (Molin 2008). Utefter vår frågeställning om betydelsen av att vara i ett arbetslivsinriktat projekt ser vi att gruppen har stor betydelse, både om vi ser till relationen med andra gruppdeltagare men även när vi ser till gruppen som helhet där även ledarna räknas som en del av gruppen, Anna uttrycker bland annat att hon fick stort förtroende för ledarna och att det kändes skönt att de lyssnade på de idéer som hon hade angående arbetsträning.

Lärande och utveckling

Genom det kursutbud som fanns att tillgå i verksamheten fick deltagarna möjlighet att utveckla sina kunskaper och öka sin kompetens. Det kunde till exempel vara genom externa kurser eller gästföreläsare, Anna pratade om en kurs i kroppskännedom och en föräldrakurs, Elaine nämnde flera kurser som var hälsoinriktade exempelvis, gymnastik och yoga. Alla våra informanter berättar om en gruppövning där de tillsammans fick sätta ihop en modell, syftet var att se hur samarbetet fungerade. Onsdagseftermiddagarna ägnades åt olika föreläsare eller studiebesök. Föreläsarna som besökte Resursforum var bland annat, dietist, familjejurist, konsumentvägledare och där de fick kunskap och upplysningar som kunde vara av värde i vardagen. Studiebesöken som gjordes hade oftast en kulturell anknytning, Lödöse museum var ett av de omnämnda studiebesöken.

Deltagarnas strategier

Utifrån hur våra informanter beskriver sig själva och sin situation som projektdeltagare ser vi att deltagarna, utifrån Goffmans (1974) dramaturgiska perspektiv intar olika roller i sitt sätt att förhålla sig som deltagare. Det dramaturgiska (a.a) perspektivet innebär att vi alla spelar våra roller i vardagen. Vi tar på oss olika masker för olika sammanhang vi ingår i. Vi kan se att informanterna i viss mån, uppträder som det förväntas av dem och att de därmed tagit på sig deltagarrollen. Det är en strategi som framförallt kommer till uttryck i Marias berättelse, hon uppträder i stort sett som hon uppfattar att det förväntas av henne i den situation som projektdeltagandet innebär, det vill säga att hon fogar sig efter situationen. I de fall när hon inte lyckats leva upp till vad hon uppfattar vara andras förväntningar på rollen så kommer skuld känslan och skammen, som i situation med gruppövningen. I Annas berättelse är det snarare en strategi av att ta på sig en patientroll, eller som vi upplever, en underordnad roll, som kommer till uttryck genom att hon fogar sig efter vad ledarna säger. Anna ger ett intryck av att hon tror att ledarna vet vad som är bäst för henne. Ett exempel på en sådan situation, var då Anna fick påbörja arbetsträning, ledarna gjorde bedömningen att Anna var redo. Efter två dagar avbröt hon praktiken då hon själv kände att det inte fungerade. Anna berättar för oss vid ett flertal tillfällen att hon upplevde att de gick för fort fram i början. I Elaines fall har vi svårt att hitta en passande roll. Vi kan däremot se att hon utvecklat en strategi som innebär att hon i första hand ser

sig som arbetssökande, där ett arbete är första prioritet. Deltagandet för henne innebar ett störningsmoment i arbetssökandet, hon passade däremot på att ta tillvara på tiden genom att delta i de kurser som erbjöds.

Goffman (1973) resonemang om människors sätt att hitta strategier och roller för att förhålla sig till situationer som karaktäriseras av maktfulla möten, utgår från den totala institutionen som kontext. Karaktäristiskt för totala institutioner är att allt är noga planerat i förväg, alla behandlas lika och händelserna sker på samma plats under samma auktoritet. Självklart är det åtskilligt som skiljer vår tids välfärdsinstitutioner till stöd för arbetslösa, från de totala institutioner som Goffman (a.a.) beskriver, men vi kan också se vissa likheter med myndigheternas sätt att i dag utforma insatser med målet att nå arbetslinjen. Att utforma projekt för en bred kategori människor innebär att man försöker få ner så många individer som möjligt i samma ”projektburk”, utan att reella möjligheter eller resurser ges eller att de betingelser som skapar utslagning från arbetsmarknaden förändras i grunden

Projektets baksida- eller mellan makt och hjälp

Att efter långvarig arbetslöshet gå in i arbetsrehabiliterande åtgärder kan innebära att individen får möjlighet att utvecklas och öka sin kompetens. Men det innebär också att personen gör sig själv tillgänglig för en social kontroll och en disciplinerande och uppfostrande hjälp till självhjälp (Angelin 2008). Våra informanter har berättat om händelser då de känt sig kontrollerade och tvingade att göra saker som för dem verkar meningslösa. Elaine berättar bland annat om ”vägvisaren”, ett test som ska utgöra stöd till kommande yrkesval, Elaine menar att hon vid 54- års ålder är klar över vilka yrkesområden som lämpliga för henne.

Anna blev anvisad plats för arbetsträning, som avbröts redan efter två dagar, då Anna inte var redo att påbörja arbetspraktik.

De anklagades bänk

Även om bemötandet genomgående upplevts positivt så finns det tillfällen då våra informanter upplever sig bemötta på ett sätt som känns kränkande. Elaine berättar om en situation hon upplevde att hon inte blev betrodda eller lyssnade på,

Elaine: ”då sitter de fyra i en rad med ett stort bord emellan och så jag på den andra sidan, då kände jag liksom att – Här sitter ja på de anklagades bänk”.

Maria: ”vi skulle ha nån grupp grej tillsammans, alltså dom tyckte tydligen att jag skulle vart men, jag blev besviken över att dom upplevde att jag liksom svek gruppen, för att jag inte var me på detta”.

Som vi visat på tidigare under rubriken ”arbetslöshet och skam” så har en nedvärderande attityd en skamgörande effekt på individen. Att som Elaine beskriver, få sitta ensam mot fyra myndighetsrepresentanter och få en känsla av att man sitter på de anklagades bänk, kan för individen upplevas kränkande. Utifrån tidigare forskning och våra informanternas berättelser ser vi att liknande incidenter är vanligt förekommande inom alla människovårdande organisationer. Vi tror och hoppas att ett sådant bemötande beror på obetänksamhet. Med dagens samhällsideologi blir personalen ett verktyg för att driva arbetslinjen, utifrån arbetsmarknadspolitiska målsättningar.

Starrin (2008) hänvisar till Rönning (sid 286) som menar att fattiga kan utsättas för en institutionell förödmjukelse både i det personliga mötet såväl som i den fysiska miljön. Vidare menar han att den respektlöshet som förmedlas mot klienterna återspeglar samhällssynen hos medborgare och politiker som innebär att det inte ska dalas med bidragstagare. Detta skulle således innebära att den förödmjukelse en bidragstagare utsätts för är av samhället inte bara sanktionerad utan till och med önskvärd.

Enligt en studie gjord av Angelin (2008), kan bemötandet, som i Elaines fall, visa brist på tillit till individen, kunna visa på en form av maktutövande från myndighetsrepresentantens sida i ett fostrande syfte.

Härtill är jag nödd och tvungen

Samtliga av våra informanter påtalar att ekonomin är den drivande faktorn för att medverka i projektet. Ingen av dem ansåg att de hade något val till att delta i projektet,

om de hade tackat nej till anvisad plats riskerade de att bli utan ersättning. De uttrycker alla en förhoppning om att ett deltagande i projektet ska leda till en förbättrad livssituation även om de inte tror att det leder till arbete. Vi kan se att de genom att vända deltagandet till något positivt har de också utvecklat en strategi för att förhålla sig till den aktuella situationen som är långvarig frånvaro från arbetsmarknaden (Starrin 2008).

Arbetslöshetsförsäkringen samt sjukförsäkringsregler har skärpts och ersättningsnivåerna har sänkts. Detta tillsammans med en lagförändring i Socialtjänstlagen gör att myndigheternas krav på den enskilde har ökat. Enligt Socialtjänstlagen, SoL4:4 och 4:5 så har Socialnämnden rätt att begära av den som uppbär försörjningsstöd att de ska delta i praktik eller kompetenshöjande verksamhet och den som avböjer utan godtagbara skäl till hänvisad insats får sitt försörjningsstöd indraget helt eller delvis.

I och med de låga nivåerna i sjuk- och arbetslöshetsförsäkringen riskerar många att hamna i en situation där de får ansöka om kompletterande försörjningsstöd med sanktioner som följd om de inte fogar sig efter socialförsäkringssystemet.

I vår kultur har pengar och materiella ting en rad olika betydelser. Det har enligt Rantakeisu, Starrin och Hagquist (1996), betydelse för vår självkänsla och status, det ger möjlighet att skapa och upprätthålla en livsstil och det ger även möjlighet att utvidga våra sociala relationer då pengar oftast är ett villkor för ett socialt umgänge i exempelvis fritidsintressen.

Sociologen Ulrich Beck (1998) talar om en ”nyfattigdom” som har vuxit fram, han menar att på grund av individualiseringen som sker så innebär inte massarbetslösheten ett kollektivt öde utan har istället vänts till ett personligt öde. De drabbade tvingas att ta saken i egna händer och får själva ta ansvar för sin situation.

Beck (a.a) gör liknelsen med vad han kallar ”massarbetslöshetsbussen”, han menar att människor stiger på och de stiger av, i vissa fall blir individen kvar på bussen, och lyckas inte att ta sig igenom trängseln och ut på perrongen. Deras lott är att bli kvar i arbetslöshet och Beck (a.a.) påtalar att *”den utomstående betraktaren skulle med föga tröstande ord kunna berätta att dessa personer statistiskt sett överhuvudtaget aldrig hade någon chans att ta sig ut”* (sid 150).

Innebörden av en arbetslivsinriktad rehabilitering ter sig olika beroende på vilket syfte man har med rehabiliteringen. Ett syfte kan vara att komma ut i egen försörjning men det finns också en hälsoaspekt som för individen innebär möjlighet till ökad livskvalitet.

Våra tre informanter hade alla egna syften med att delta i projektet, deras individuella syften stämde inte alltid överrens med handläggarnas målsättning. Det kan vi bland annat utläsa ur Annas berättelse där hon själv hade fokus på sitt eget mående och välbefinnande. Annas handläggare och projektledarna däremot bedömde att hon skulle starta direkt i den kurs som inriktade sig mot arbetsmarknaden, något som vi tolkar att Anna inte var redo för. I efterhand tycker Anna att de olika kurserna skulle ha kommit i omvänd ordning.

En del av den kritik som framkommit genom intervjuerna är att det fokuserats för mycket på gruppen i stället för den enskilde individen. Informanterna upplevde att projektledarna inte tog tillvara på deras tidigare erfarenheter eller såg vad de hade med sig i bagaget. De säger att de kunde berätta om sig själva och sin historia flera gånger om, men att det var glömt efter någon dag.

Utifrån våra informanters berättelser ser vi att projektet är gruppinriktat. Om det egna syftet är att få komma ut och träffas i grupp kan projektet vara till nytta för individen. Har individen däremot ingått i flera olika arbetslivsinriktade projekt innan, så blir detta bara ett i raden, och som för individen upplevs mer eller mindre meningslöst.

Det var ingen av våra informanter som trodde att tiden i Resursforum skulle innebära större möjligheter till arbete.

Epilog

Denna studie har fokuserat på deltagares upplevelser av att delta i det arbetslivsinriktade projektet Resursforum. Studien har visat att betydelsen av att vara deltagare i ett arbetslivsinriktat projekt, innebär möjlighet till gemenskap och social samvaro, personlig utveckling och lärande samt vardaglig struktur i form av tid, rum och innehåll.

Vi har försökt att förhålla så sakligt som möjligt utifrån vår förförståelse. Vi hade gärna önskat att urvalet av informanter hade varit större.

Eftersom Samordningsförbundet i Trollhättan, Lilla Edet och Grästorp representerar fyra myndigheter, Socialförvaltningen, Västra Götalandsregionen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, hade det varit önskvärt att få deltagarrepresentanter ifrån alla fyra myndigheter. Vi anser ändå att våra informanter är representativa för urvalsgruppen.

För vidare studier tycker vi att det vore intressant att få begreppet *livskvalitet* belyst utifrån Samordningsförbundets uppsatta mål. I deras verksamhetsmål anges en ökad livskvalitet för 75 % av deltagarna. Vi blir nyfikna på, hur begreppet definieras och framför allt, hur mäter man livskvalitén?

Referenslista

Angelin, Anna (2008). Unga vuxnas upplevelser av långvarigt socialbidragstagande. I Svärd, Hans & Egerö, Marie-Anne (red.) *Villkorandets politik, fattigdomens premisser och samhällets åtgärder – då och nu*. Sid 291-301. Malmö: Égalité förlag.

Beck, Ulrich (1998). *Risksamhället: på väg mot en annan modernitet*. Göteborg: Daidalos

Brunsson, C. Lindqvist, B & Petersson, M (2009). *I skuggan av välfärden. 15 röster om att vara sjuk och beroende av socialbidrag*. FoU i Väst/GR

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (2005). Lingvistisk textanalys. I Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 2. uppl. Sid.263-303. Lund: Studentlitteratur.

Bäckström, Ingegärd (1997). *Att skilja agnarna från vetet: om arbetsrehabilitering av långvarigt sjukskrivna kvinnor och män*. Umeå: Universitet.

Danermark, Berth (2000). *Samverkan - himmel eller helvete?* Stockholm: Gothia.

Goffman, Erving (1974). *Jaget och maskerna – en studie i vardagslivets dramatik*. Stockholm: Nordstedts Akademiska Förlag.

Goffman, Erving (1973). *Totala institutioner*. Stockholm: Nordstedts Akademiska Förlag.

Grenness, Tor (2005). *Hur kan du veta om något är sant?* Malmö: Liber.

Hydén, Lars-Christer (2008). Berättelseforskning. I Meeuwisse, Anna (red.) *Forskningsmetodik för socialvetare*. Sid 89-104. Stockholm: Natur och Kultur.

- Johansson, Anna & Öberg, Peter (2008). Biografi och livsberättelseforskning. I Meeuwisse, Anna (red.) *Forskningsmetodik för socialvetare*. Sid 73-88. Stockholm: Natur och Kultur.
- Karlsson, Magnus (2008). *Arbetsinriktad rehabilitering vid psykiska funktionshinder*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindqvist, Rafael (2000). *Att sätta gränser*. Umeå: Boréa.
- Lindqvist, Rafael (2008). Funktionshinder, arbetsförmåga och socialpolitik. I Vahle Westerhäll, Lotta (red.) *Arbets(o)förmåga – ur ett mångdisciplinärt perspektiv*. Sid 169-193. Stockholm: Santérus Förlag.
- Molin, Martin (2008). Analysen av tillhörighet - en socialpedagogisk utmaning. I Martin Molin, Anders Gustavsson & Hans-Erik Hermansson (red.) *Meningsskapande och delaktighet, om vår tids socialpedagogik*, s.145-168. Göteborg: Daidalos.
- Näsman, Elisabeth & Von Gerber, Christina (1998). ”Arbete är om man har jobb och lös är om man inte har någonting (förskolebarn). I Winman Margareta (red.) *Jobbigt! En antologi om arbete och arbetslöshet*. Sid. 42-46. Malmö: Sober Förlag.
- Rantakeisu, U. & Starrin, B. & Hagquist, C. (1996). *Ungdomsarbetslöshet, vardagsliv och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Robertsson, Alexia (2005). Narrativ analys. I Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 2. uppl. Sid. 219-262. Lund: Studentlitteratur.

Salonen, T. & Ulmestig, R.(2004). *Nedersta trappsteget. En studie om kommunal aktivering*. Växjö: Institutionen för vårdvetenskap och socialt arbete, Växjö Universitet.

Starrin, Bengt (2008). Är det skamligt att vara fattig? I Svärd, Hans & Egerö, Marie-Anne (red.) *Villkorandets politik, fattigdomens premisser och samhällets åtgärder – då och nu*. Sid. 281-290. Malmö: Égalité förlag.

Rapporter och Uppsatser

Helsing, Bo & Spjuth, Peter & Svensson, Lars A (2007). *Framtiden har blivit närvarande, en utvärdering av tre projekt inom Trollhättans samordningsförbund, en pilotstudie*. Vänersborg: Högskolan Väst.

Svensson, Lars A & Söderqvist, Birger (2009). *Från upptäckt till beslut - en studie om urval och urvalsprocesser vid deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering*. Trollhättan: Högskolan Väst

Hallberg, C., & Söderberg, E.(2008). *Stå till arbetsmarknadens förfogande- En studie om gräsrotsbyråkratens tankar kring arbetsförmåga*. Examensarbete Högskolan Väst (tillgänglig på Internet: www.samverkanvg.se)

Dokument från Internet.

2009-12-15 Handbok för finansiell samordning.

http://www.samverkanvg.se/upload/Samverkan%20VG/Regler%20och%20verktyg/Handbok_starta_forbund_20080918.pdf

2009-12-15 Vad är det för vits med samordningsförbund?

<http://www.samverkanvg.se>

Bilagor

Intervjuguide

Berätta om dig själv.....

(Ålder, skolbakgrund, arbete, socialt nätverk, intressen?)

Tiden före

Hur var tiden innan du kom till Resursforum?

Vad visste du om verksamheten innan du började?

Hur kom det sig att det blev aktuellt att du skulle börja just här?

Ansökan om att delta

Berätta om hur det gick till att komma med i Resursforums verksamhet:

(Ansökan, information, eget val eller påtryckningar, alternativ, önskemål, hur lång tid tog det)

Börja i rehabilitering

Berätta om första mötet med Resursforum och personalen, hur kändes det?

Hur var första tiden?

Hur blev du bemött?

Vad var du med på för aktiviteter första tiden?

Vad skulle det leda till?

Vilka var dina förhoppningar?

Var det något du tvivlade på med att delta i Resursforums verksamhet?

Hur gick det till

Berätta om hur det var att vara på Resursforum

Vad hände under en vecka?

Berätta om vilka delar av programmet som du var med i?

Kan du dra dig till minnes någon händelse som kom att betyda mycket för dig under tiden på Resursforum?

På vilket sätt kunde du påverka Resursforums verksamhet?

Betydelsen

Berätta vad var det bästa med att vara på Resursforum

Var det något som var mindre bra?

Är det något du skulle vilja gjort annorlunda?

Efter rehabilitering

Vad var det mest betydelsefullaste som hände under tiden på Resursforum?

Hur har din tid på Resursforum påverkat dina möjligheter till att få arbete i framtiden?

Vad skulle du vilja arbeta med?

Vad innebär ett arbete för dig?

Hur ser dina planer ut för närmsta tiden?

Något annat du vill berätta om

Enkätfrågor i samband med urval av informanter

1. Jag är:

- Man
- Kvinna

2. Vilket år är du född? _____

3. Var är du född?

4. Vilken är din nuvarande sysselsättning? Ange det svar som bäst stämmer överens

- Förvärvsarbete
- Studier
- Arbetsökande
- Sjukskriven
- Annat: _____

5. Har du tidigare deltagit i liknande verksamhet som den på Resursforum?

- Nej
- Ja **Om ja, vilka verksamheter?**

6. Vilken myndighet tog initiativ till att du skulle delta vid Resursforum?

- Arbetsförmedlingen
- Försäkringskassan
- Vårdcentral eller liknande sjukvårdsinrättning
- Trollhättans Stad, Arbetsmarknadsenheten eller Socialförvaltningen

7. Kan du tänka dig att träffa oss för en intervju?

- Nej
- Ja **Om ja, var vänlig fyll i**

Namn _____ Telefon _____

E-post _____